

NÁZORY OBČANŮ ČESKÉ REPUBLIKY NA VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI VÝŽIVY

VIEWS OF CITIZENS OF THE CZECH REPUBLIC ON NUTRITION EDUCATION

LEONA MUŽÍKOVÁ

Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Brno

SOUHRN

Reprezentativní sociologický výzkum názorů a postojů občanů České republiky k otázkám zdravotnictví a k problematice zdraví je prováděn pravidelně od roku 1995. Do tohoto výzkumu byly v roce 2014 zařazeny i otázky týkající názorů českých občanů na vzdělávání v oblasti výživy. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak občané České republiky hodnotí svoji orientaci v otázkách výživy a stravování, odkud o této problematice získávají nejvíce vědomostí a zda by měla být výživa předmětem výuky na základních školách. Terénní šetření bylo provedeno technikou standardizovaného řízeného rozhovoru tazatele s respondentem. Sběr dat byl zabezpečen na území celé České republiky profesionálními tazateli společnosti Spirox, s.r.o. Údaje byly získány od výběrového souboru o velikosti 1810 jedinců vybraných náhodným výběrem pomoci kvót (kvótní výběr). Soubor byl reprezentativním vzorkem populace České republiky ve věku nad 15 let z hlediska pohlaví, věku a regionální příslušnosti respondentů. Z výsledků výzkumu vyplývá, že občané České republiky hodnotí svou orientaci v otázkách výživy a stravování ve většině případů jako spíše dobrou nebo velmi dobrou. Hlavním zdrojem vědomostí o výživě a stravování jsou pro občany České republiky média, na druhém místě pak rodina. Učitelé jsou mezi zdroji vědomostí o výživě uváděni nejméně. Velká většina občanů České republiky se však domnívá, že by problematika výživy a stravování měla být zařazena do kurikula základního vzdělávání v českých školách. Tuto myšlenku by měly podpořit všechny zainteresované instituce zabývající se podporou zdraví a výchovou ke zdraví.

Klíčová slova: podpora zdraví, výchova ke zdraví, výživa, stravovací návyky, sociologický výzkum, Česká republika

SUMMARY

A representative sociological survey of Czech citizens' views on health care and health issues has been carried out regularly since 1995. In 2014, the survey first included questions enquiring about Czech citizens' views on nutrition education. The survey aimed to establish how well informed Czech citizens are about nutrition and diet, what their information sources are, and whether or not nutrition education should be taught in primary schools. The field survey consisted in a standardized controlled interview with a respondent, and the data were collected throughout the Czech Republic by professional inquirers of Spirox, s.r.o. The sample set had 1,810 respondents, randomly chosen by means of quota sampling, which constituted a representative sample of the Czech population over 15 years old with regard to sex, age, and region. The findings of the survey show that most Czech citizens consider their knowledge of nutrition and diet as good or very good. Media have been identified to be the main source of information for Czech citizens, followed by the family. Teachers were the least likely to be listed as a source of information. However, most Czech citizens think that nutrition and diet should be part of the Czech primary school curriculum. This idea should be supported by all health education institutions.

Key words: health promotion, health education, nutrition, dietary habits, sociological survey, Czech Republic

<https://doi.org/10.21101/hygiena.a1509>

Úvod

Vzdělávání v oblasti výživy je stále častěji diskutovanou záležitostí. Svědčí o tom i nedávné tříleté Pokusné ověřování účinnosti programu zaměřeného na změny v pohybovém a výživovém režimu žáků základních škol (Pohyb a výživa), vyhlášené v roce 2013 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy¹. Aktuálně platný Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vymezuje učivo o výživě v tematickém celku výživa a zdraví jen velmi obecně: zásady zdravého stravování,

pitný režim, vliv životních podmínek a způsobu stravování na zdraví. Obsahová náplň výuky o výživě tak zůstává na učitelích, kteří často nejsou v této oblasti dostatečně vzděláni a o zdravém stravování mají různé představy. Pokusné ověřování edukačního programu Pohyb a výživa (1), na jehož vytvoření a ověřování se podílela autorka příspěvku, proto mimo jiné zahrnovalo i zařazení učiva o výživě do vzdělávání žáků 1. stupně základní školy (dále ZŠ). Výsledky ověřování doložily, že učivo o výživě lze úspěšně implementovat do vzdělávání žáků ZŠ a že výuka o výživě na ZŠ i péče o celkový vý-

¹Vyhlášení pokusného ověřování: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/pohyb-a-vyziva-upravene-vyhlaseni-pokusneho-overovani>

živový režim žáků vzbuzuje zvýšený zájem o správnou výživu jak u žáků a jejich rodičů, tak i mezi učiteli (2).

Výzkumy zaměřené na vzdělávání nebo vědomosti o výživě a stravování (3, 4), případně na výživové chování populace (5, 6, 7) nejsou u nás četné ani příliš rozsáhlé a většinou se zaměřují na konkrétní věkovou nebo sociální skupinu.

Obsáhlejší výzkumy byly v posledních letech organizovány zejména na mezinárodní úrovni (8, 9, 10). Také výsledky v rámci mezinárodních výzkumných studií HBSC, do nichž se zapojila i Česká republika (11, 12, 13), ale i další prameny (14, 15, 16) dokládají zhoršující se životní styl dětí a mládeže a přinášejí negativní výsledky týkající se ukazatelů zdravotního stavu populace v souvislosti s nesprávnou výživou. Nejzřetelnější je zvyšující se výskyt nadváhy a obezity a problematické držení diet.

Cílem výzkumu, jehož výsledky jsou prezentovány v tomto příspěvku, bylo zjistit, jak občané ČR hodnotí svoji orientaci v otázkách výživy a stravování, odkud o této tematice získávají nejvíce informací a zda se domnívají, že by problematika výživy měla být zařazena do výuky na základních školách.

Metodika výzkumu

Reprezentativní sociologický výzkum názorů a postojů občanů České republiky k otázkám zdravotnictví a k problematice zdraví je prováděn pravidelně od roku 1995. Do tohoto výzkumu se v roce 2014 začlenilo i pokusné ověřování edukačního programu Pohyb a výživa (1). Projekt prezentovaného výzkumu byl zpracován na podzim roku 2014. Předvýzkum sloužící k ověření instrumentů a znění jednotlivých otázek byl realizován na výběrovém souboru 213 respondentů v průběhu listopadu 2014. Vlastní terénní šetření bylo provedeno technikou standardizovaného řízeného rozhovoru tazatele s respondentem na konci roku 2014. Sběr dat byl zabezpečen na území celé České republiky 184 profesionálními tazateli společnosti SPIROX, s.r.o. Následoval 1. stupeň třídění získaných dat a byly sestaveny kontingenční tabulky vybraných ukazatelů 2. stupně třídění. Míra závislosti vybraných znaků byla stanovena na základě chí-kvadrátu, testu nezávislosti a dalších testovacích kritérií aplikovaných dle charakteru znaků. Na základě této analýzy byla provedena základní interpretace dat včetně vytvoření a oponování signální zprávy.

Údaje byly získány od výběrového souboru o velikosti 1810 jedinců vybraných náhodným výběrem pomocí kvót (kvótní výběr). Reprezentativnost souboru byla odvozena od základního souboru obyvatelstva České republiky ve věku nad 15 let (17). Z hlediska pohlaví tvořilo soubor 879 mužů (48,6 % respondentů) a 931 žen (51,4 %), což odpovídá analogické skladbě populace ČR ve věku nad 15 let. Z hlediska relativních četností byly zjištěny odchylky výběrového souboru od základního souboru v rozmezí od 0,1 do 0,9 %. Výsledky výzkumu jsou tedy reprezentativní pro populaci ČR nad 15 let z hlediska pohlaví, věku a regionů.

Předběžná analýza získaných údajů ukázala, že z uvedených hledisek, jimiž je možné daný soubor popsat a charakterizovat, prokazují nejlépe požadovanou diferenciální funkci základní demografické ukazatele: pohlaví, věk a regionální příslušnost. Proto jsou tyto zna-

ky v následujícím výkladu využívány stabilně zejména tam, kde příslušná korelace dává určitý smysl a zjištěné rozdíly jsou natolik zřejmé, aby to odpovídalo jejich prezentaci. Z dalších znaků, u kterých nebyla reprezentativnost sledována, ale byly v rámci výzkumu zjišťovány, lze uvést vzdělání, rodinný stav, počet dětí, velikost místa bydliště, povolání, výše čistého měsíčního příjmu rodiny a stanovisko k náboženské víře. Tam, kde se ukázaly statisticky významné souvislosti, je na tuto skutečnost ve výsledcích upozorněno. Avšak v důsledku toho, že data těchto skupin nejsou reprezentativní, lze zjištěné statisticky významné souvislosti interpretovat pouze jako tendence.

Výsledky

První položka dotazování se vztahovala k **orientaci občanů ČR v problematice výživy a stravování**. Otázka „Jaká je, podle Vašeho názoru, Vaše orientace v otázkách výživy a stravování?“ byla položena jako uzavřená a respondenti měli možnost vybrat jednu z odpovědí pětistupňové standardní škály (tab. 1).

Převážná většina občanů ČR hodnotila svoji orientaci v otázkách výživy a stravování jako spíše dobrou nebo velmi dobrou (v součtu 61,7 %). Více než jedna pětina dotázaných si není v této oblasti jistá a zvolila odpověď „nevím, neumím odpovědět“. Spíše špatnou nebo velmi špatnou vidí svoji orientaci v oblasti výživy 16,0 % občanů.

Analýzy realizované na základě druhého stupně třídění identifikovaly řadu statisticky významných souvislostí mezi sledovanými sociodemografickými znaky a orientací v otázkách výživy a stravování. Potvrdilo se, že ženy hodnotí svoji orientaci v otázkách výživy a stravování statisticky významně lépe než muži ($p < 0,001$).

Zajímavé jsou závěry analýzy realizované na základě věku. Nejmladší věková skupina (15 až 19 let) významně častěji hodnotí svoji orientaci v otázkách výživy a stravování jako velmi dobrou (uvedlo 19,2 % dotázaných). Liší se tak oproti sebehodnocení v ostatních věkových skupinách, kde se velmi dobrá orientace vyskytuje u méně než 15 % respondentů. Celkově však platí, že s přibývajícím věkem volí občané významně méně hodnocení „velmi dobrá“ a „dobrá“ orientace a významně více odpovídají „nevím“ a „neumím odpovědět“. Ke zlomu dochází po 45. roku věku dotázaných. Lze konstatovat, že orientace v otázkách výživy a stravování se mění v závislosti na věku ($p < 0,001$).

Orientaci v otázkách výživy a stravování také významně ovlivňuje rodinný stav dotázaných. Největší „sebedůvěru“ vykazují svobodní, kteří význam-

Tab. 1: Sebehodnocení občanů ČR v otázkách výživy a stravování (n = 1810)

Orientace – sebehodnotící škála	% odpovědí
velmi dobrá	11,0
spíše dobrá	50,7
nevím, neumím odpovědět	22,3
spíše špatná	14,5
velmi špatná	1,5

ně více hodnotí svoji orientaci v těchto otázkách jako velmi dobrou (16,0 % respondentů). V ostatních skupinách členěných dle rodinného stavu se velmi dobrá orientace vyskytuje u 7 až 10 % respondentů (nejhůře ji hodnotí ovdovělí). Přes tuto odchylku však celkově platí, že lepší orientaci v otázkách výživy a stravování uvádějí občané žijící v partnerském svazku (v manželství či soužití s partnerem). Orientace v otázkách výživy a stravování se tedy mění v závislosti na rodinném stavu dotazovaného ($p < 0,001$). Nejhorší je hodnocena ovdovělými osobami a celkově je lepší u osob žijících v nějaké formě partnerského svazku.

Sebehodnocení v otázkách výživy a stravování silně ovlivňuje vzdělání dotazovaných. Platí, že čím vyšší je vzdělání, tím lépe je orientace v otázkách výživy hodnocena. Lepší je u občanů s maturitou a vysokoškolsky vzdělaných osob, horší naopak u občanů, kteří uvedli, že jsou vyučeni nebo mají základní vzdělání. Tyto skupiny rovněž častěji volí odpověď „nevím“ nebo „neumím odpovědět“. Orientace v otázkách výživy a stravování se tedy mění v závislosti na vzdělání ($p < 0,001$). Sledovaný činitel není naopak ovlivňován počtem dětí v rodině, velikostí místa bydliště a vztahem k náboženské víře.

Další z otázek kladených respondentům zjišťovala **hlavní zdroj vědomostí o problematice výživy a stravování**. Otázka „Odkud jste získal/a nejvíce vědomostí o výživě a stravování?“ byla formulována jako polootevřená a respondentům byla nabídnuta škála odpovědí. V poslední variantě jim bylo umožněno, aby uvedli jiný zdroj, pokud by jim předcházející nabídky nevyhovovaly.

Jednoznačně lze konstatovat, že za hlavní zdroj vědomostí o výživě a stravování občané označují média, tj. televizi, internet, časopisy, reklamu apod. Více než pětina občanů čerpala nejvíce vědomostí o výživě a stravování od členů rodiny a další dotázaní uvedli lékaře, výživové poradce nebo odbornou literaturu. Nejméně respondentů (5,9 %) uvedlo učitele, což považujeme za zřetelný důkaz nedostatečné úrovně vzdělávání v oblasti výživy a stravování. Mezi jinými zdroji se objevili přátelé, známí, kamarádi a někteří respondenti sdělili, že nečerpali vědomosti od nikoho a řídí se sami podle sebe. Lze tedy jednoznačně konstatovat, že hlavním zdrojem vědomostí o výživě a stravování jsou pro občany ČR média a na druhém místě rodina. Učitelé jsou mezi základními zdroji vědomostí uváděni téměř zanedbatelně.

Aplikovaná testovací kritéria u této položky identifikovala statisticky významné rozdíly v odpovědích mužů a žen. Bylo zjištěno, že muži významně častěji než ženy označovali za hlavní zdroj vědomostí o výživě a stravování členy rodiny, ženy naopak výživové poradce a odbornou literaturu. Lze konstatovat, že hlavní zdroj vě-

domostí o výživě a stravování významně závisí na polaví dotazovaného ($p < 0,001$).

Sledovaný ukazatel je rovněž významně ovlivňován věkem ($p < 0,001$). Občané nižších věkových skupin (15 až 34 let) významně častěji označují učitele za hlavní zdroj informací o výživě a stravování (ve věkové skupině 15 až 19 let je to 21,2 % respondentů) a věkové skupiny 35 až 54 let významně více než ostatní čerpají své vědomosti od výživových poradců a z odborné literatury. Ve skupinách nad 55 let sehrává významnější roli lékař a u nejstarších osob (nad 65 let) k němu přistupuje i rodina.

Statisticky významné rozdíly byly zjištěny také v rozdělení dle rodinného stavu ($p < 0,001$). Vědomosti o výživě a stravování u svobodných významně více než u ostatních osob ovlivňují učitelé. Ženatí (vdané) čerpají více vědomosti z médií, ovdovělí pak významně více od lékaře.

Zdroje vědomostí o výživě a stravování jsou též významně ovlivňovány vzděláním respondenta ($p < 0,001$). Osoby se základním vzděláním významně častěji označují jako zdroj učitele, vyučené osoby rodinu, středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní občané výživové poradce a odbornou literaturu. Zdroj čerpání vědomostí o výživě a stravování naopak není významně ovlivněn počtem dětí v rodině, velikostí místa bydliště a vztahem k náboženské víře.

V souvislosti s problematikou výživy a stravování bylo rovněž zjišťováno, zda by tato tematika měla být začleněna do základního vzdělávání. Otázka zněla: „Myslíte si, že by se o výživě a stravování měli učit žáci základních škol?“ Závěry výzkumu jsou v tomto případě zcela jednoznačné (tab. 3). Velká většina občanů ČR (v součtu položek „určitě ano“ a „spíše ano“ 79 % respondentů) podporuje zařazení problematiky výživy a stravování do výuky v základních školách. Z nich si téměř polovina myslí, že učivo o výživě je stejně důležité jako jiná témata, a téměř třetina respondentů je dokonce toho názoru, že učivo o výživě je důležitější než řada jiných témat. Jen necelých 5 % občanů se staví k zařazení problematiky výživy a stravování do výuky v ZŠ negativně s tím, že jde o méně důležité téma nebo to má děti naučit rodina. Lze tedy prohlásit, že velká většina občanů podporuje zařazení problematiky výživy a stravování do výuky na ZŠ. Jen necelých 5 % občanů tuto možnost odmítá a zbývající nemají na věc jasný názor.

Analýzy realizované na základě druhého stupně třídění identifikovaly u této položky statisticky významné rozdíly v názorech u mužů a žen ($p < 0,001$). Zatím-

Tab. 2: Hlavní zdroj vědomostí občanů ČR o problematice výživy a stravování (n = 1810)

Zdroj	% odpovědí
média	45,1
členové rodiny	20,9
lékaři	15,2
výživoví poradci, odborná literatura	9,8
učitelé	5,9
jiné zdroje	3,1

Tab. 3: Názory občanů ČR na zařazení problematiky výživy a stravování do výuky na ZŠ (n = 1810)

Škála odpovědí	% odpovědí
určitě ano, učivo o výživě je důležitější než řada jiných témat	30,9
spíše ano, učivo o výživě je stejně důležité jako jiná témata	48,1
nevím, neumím posoudit	16,4
spíše ne, učivo o výživě je méně důležité než řada jiných témat	3,9
určitě ne, učivo o výživě nepatří do školní výuky	0,7

co muži významně více volili neutrální stanovisko (odpověď „nevím, neumím posoudit“), ženy významně více podporovaly zařazení problematiky výživy a stravování do výuky na základních školách. Významně častěji volí odpověď „nevím“ ovdovělí a osoby žijící osamocně.

Výraznější je v případě názoru na zařazení otázek výživy a stravování také vliv vzdělání ($p < 0,001$). Platí, že osoby s nižším vzděláním (se základním vzděláním nebo vyučením) ve významně větší míře volí odpověď „nevím, neumím odpovědět“, osoby s vyšším vzděláním (maturita, vysoká škola) zařazení této problematiky do výuky na ZŠ významně více podporují.

Zařazení problematiky výživy a stravování do výuky na ZŠ tedy významně více podporují ženy a občané s vyšším vzděláním. Neutrálně se k této otázce ve větší míře staví muži, občané ve věku nad 65 let, osoby s nižším vzděláním a občané žijící osamocně (ovdovělí).

Diskuse

Jsmo si vědomi, že získané výsledky nelze absolutizovat. Přestože byl výzkum proveden na reprezentativním souboru populace ČR ve věku nad 15 let, chápeme získané poznatky spíše jako zřetelné tendence, které jsou dynamicky ovlivňovány vývojem společnosti. Přesto se domníváme, že odpovídající výživové vzdělání je nezbytným předpokladem pro správnou orientaci v otázkách výživy i při výběru potravin a skladbě stravy. Odpovídající vědomosti o výživě jsou důležité jak pro navrhování opatření zaměřených na zvyšování úrovně výživových znalostí, tak pro potravinářský průmysl, který se snaží zavádět potraviny na základě jejich výživové hodnoty.

Není nám známo, že by se v poslední době v ČR uskutečnil jiný reprezentativní výzkum názorů populace na problematiku vzdělávání v oblasti výživy a stravování. Námi získané poznatky však korespondují s obdobnými výsledky získanými na mezinárodní úrovni. Uvádíme proto podrobnější informace o výsledcích výzkumů organizovaných v zahraničí.

Výzkum, který probíhal v roce 2012 v šesti evropských zemích (Velká Británie, Švédsko, Francie, Německo, Polsko a Maďarsko) na souboru 5967 respondentů, prokázal signifikantně významný vztah mezi úrovní výživových znalostí a zdravým stravováním (8). Nakupující ve výše uvedených zemích vyplňovali dotazník, který zjišťoval jejich nutriční vědomosti s ohledem na výživová doporučení zdrojů živin a energetické hodnoty v potravinách a nápojích. Hledané rozdíly v úrovni vědomostí se dávaly do souvislosti se zeměmi, sociodemografickými charakteristikami, postojem ke zdravé výživě a využíváním různých zdrojů vědomostí o výživě. Výsledky ukázaly, že výživové vědomosti jsou multidimenzionální, a zejména znalosti o energetické hodnotě potravin nesouvisí s ostatními faktory. Vztah zdravého stravování a využívání různých informačních zdrojů (např. etiket na potravinách) byl slabý. Signifikantní byl vztah zdravého stravování k úrovni výživových vědomostí. Přímé dopady sociodemografických znaků respondentů byly silnější a projevy se i rozdíly mezi jednotlivými zeměmi, kde nejvyšší skóre měla Velká Británie.

U belgických žen byly v roce 2009 studovány determinanty výživových vědomostí ve spojení s jejich stra-

vovacími zvyklostmi (9). Tato průřezová studie zkoumala úlohu sociodemografických a jiných faktorů životního stylu na výživové znalosti a zjišťovala také souvislosti mezi znalostmi a výživovým chováním respondentek. Výzkumný soubor tvořilo 803 žen ve věku 18 až 39 let. Výzkumnými metodami byly obecný a výživový znalostní dotazník, dvoudenní záznam veškeré stravy a měření výšky a hmotnosti ve standardních podmínkách. Bylo zjištěno, že nárůst nutričních znalostí souvisel s výrazným nárůstem spotřeby zeleniny a ovoce, ale žádné rozdíly nebyly pozorovány u jiných výživových ukazatelů. Nejdůležitějšími determinanty výživových znalostí žen byla úroveň jejich vzdělání, věk a druh povolání. Ženy, které měly lepší výživové znalosti, také vykazovaly lepší výživové chování, což podtrhuje význam výživového vzdělávání pro zlepšení stravovacích zvyklostí.

Další studie zkoumala, jak Evropané vyhledávají informace týkající se zdravé výživy, co určuje vyhledávání informací a zda mají s vyhledáváním informací nějaké problémy (10). Výzkum byl realizován přes počítačově podporované on-line webové rozhovory. Respondenti z Belgie, Dánska, Itálie, Polska a Velké Británie ve věku nad 16 let ($n = 3003$) byli seskupeni podle věku a pohlaví. Výsledky potvrdily, že téměř polovina dotázaných nevěděla, kde hledat informace o zdravé výživě. Muži a méně vzdělaní, chudší a nemocnější respondenti věděli méně, kde hledat takové informace, a bylo méně pravděpodobné, že se je pokoušejí najít. Na otázku „Víte, kde najít informace o zdravém stravování?“ odpovědělo záporně 50 % respondentů z Velké Británie, 32 % respondentů z Itálie, 63 % respondentů z Belgie, 21 % respondentů z Dánska a 49 % respondentů z Polska. Celkový počet záporných odpovědí byl 43 %. Respondenti, kteří informace vědomě vyhledávali, většinou využívali pouze internet, což koresponduje s výsledky výzkumu v ČR. Záměrem šetření bylo rozlišovat i mezi virtuální a osobní komunikací a mezi profesionálními a neprofesionálními zdroji. Většina respondentů (61 %), a to ze všech zúčastněných zemí, používala především vyhledávače, jako je Google, 48 % respondentů navštěvovalo webové stránky schválené odborníky na výživu, 38 % respondentů hledalo informace v časopisech, 30 % respondentů u rodinného lékaře, 24 % u rodiny nebo přátel. Provedené analýzy vedly k závěru, že uvedené faktory ovlivňující informační chování by měly být vzaty v úvahu při veřejných kampaních zaměřených na změnu stravovacích návyků populace. Větší důraz by měl být kladen na zvyšování informační gramotnosti mužů a chudších i méně vzdělaných a ekonomicky znevýhodněných osob.

Téměř 85 % respondentů výše popsaného výzkumu podporuje vzdělávací opatření zaměřená na děti, což je srovnatelné s podporou vzdělávání v oblasti výživy v ČR (podporuje 79 % respondentů). Přibližně 50 % respondentů mezinárodního výzkumu podporuje i vzdělávací opatření cílená na dospělé, 80 % respondentů požaduje zlepšit označování potravin a obalů, 64 % respondentů je pro informační kampaně o správné výživě a 40 % respondentů souhlasí s názorem, že většina lidí trpí nadváhou, protože jim chybí informace o zdravém stravování nebo zdravotních rizicích nadváhy.

Tyto i další nekomentované zdroje uvedené v seznamu literatury ukazují, že zlepšování výživového chování populace souvisí s úrovní vzdělávání v této oblasti.

Reprezentativní sociologický výzkum týkající se postojů občanů České republiky k otázkám výživy a stravování potvrdil, že občané ČR hodnotí svoji orientaci v otázkách výživy a stravování ve většině případů jako spíše dobrou nebo velmi dobrou. Hlavním zdrojem vědomostí o výživě a stravování však není systém školního vzdělávání, ale média, mezi nimiž jsou i nevěrohodné zdroje. Velká většina občanů ČR je přitom toho názoru, že by problematika výživy a stravování měla být zařazena do výuky na ZŠ.

Poznatky prezentované ve výsledcích výzkumu názorů české veřejnosti korespondují s výsledky zahraničních výzkumů. Je proto žádoucí, aby se úroveň vědomostí z oblasti výživy a stravování zkvalitnila systematickým vzděláváním a učivo o výživě bylo začleněno do učiva základních škol. Reálná možnost začlenění učiva o výživě do základního vzdělávání byla potvrzena pokusným ověřováním edukačního programu Pohyb a výživa. V prosazování uvedeného opatření by se měly sjednotit všechny instituce a složky naší společnosti zabývající se výživou, stravováním a podporou zdraví. Tento příspěvek přináší konkrétní údaje o názorech občanů ČR na vzdělávání v oblasti výživy může sloužit jako argument jak při zkvalitňování vzdělávání o výživě, tak i při další osvětové činnosti v oblasti podpory zdraví.

Výzkumná data byla získána v rámci Pokusného ověřování účinnosti programu zaměřeného na změny v pohybovém a výživovém režimu žáků ZŠ (Pohyb a výživa), vyhlášeného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dne 26. března 2013 (č. j. MSMT-5488/2013-210). Získaná data byla zpracována při řešení projektu GA MU Výzkum kurikula vzdělávací oblasti Člověk a zdraví (MUNI/A/0963/2015).

LITERATURA

1. Pohyb a výživa: šest priorit v pohybovém a výživovém režimu žáků na 1. stupni ZŠ: pokusné ověřování účinnosti programu zaměřeného na změny v pohybovém a výživovém režimu žáků ZŠ. Praha: Národní ústav pro vzdělávání; 2014.
2. Tupý J, Mužík V, Miklánková L, Mužíková L, Havel J, Janíková M a kol. Výsledky ověřování edukačního programu Pohyb a výživa (PaV) na 1. stupni ZŠ. Závěrečná zpráva. Praha: Národní ústav pro vzdělávání; 2015.
3. Foltýnová K. Výživová gramotnost dětí mladšího školního věku a možnosti jejího ovlivňování [diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita; 2014.
4. Šotková V. Nutriční chování dospívajících a jejich znalosti o výživě jako výsledek nižšího sekundárního vzdělávání. Praha: Univerzita Karlova v Praze; 2015.
5. Ležáková H. Výživa a stravovací návyky žáků středních škol [diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita; 2012.
6. Grebeňová E. Výživové zvyklosti seniorů v domácím prostředí [diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita; 2014.
7. Voráčová J, Sigmund E, Sigmundová D. Trendy ve výživě českých dětí školního věku v letech 2002-2014: HBSC studie. Těles Kult. 2015;38(2):83-103.
8. Grunert KG, Wills J, Celemin LF, Lähdenmäki L, Scholte J, genannt Bonsmann. Socio-demographic and attitudinal determinants of nutrition knowledge of food shoppers in six European countries. Food Qual Prefer. 2012 Dec;26(2):166-77.
9. De Vriendt T, Matthys C, Verbeke W, Pynaert I, De Henauw S. Determinants of nutrition knowledge in young and middle-aged Belgian women and the association with their dietary behaviour. Appetite. 2009 Jun;52(3):788-92.
10. Niedzwiedzka B, Mazzocchi M, Aschemann-Witzel J, Genaro L, Verbeke W, Traill WB. Determinants of information behaviour and information literacy related to healthy eating among Internet users in five European countries. Inf Res [Internet]. 2014 Sep [cited 2017 Mar 10]; 19(3):paper 633. Available from: <http://InformationR.net/ir/19-3/paper633.html>.
11. Kalman M, Sigmund E, Sigmundová D, Hamřík Z, Beneš L, Benešová D a kol. Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci; 2011.
12. Kalman M, Vašíčková J, editoři. Zdraví a životní styl dětí a školáků. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci; 2013.
13. Madarasová Gecková A, Dankulincová Z, Sigmundová D, Kalman M, editoři. Mezinárodní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků na základě výzkumu studie Health Behaviour in School-Aged Children realizované v roce 2014. Česká republika, Slovenská republika, Maďarsko, Ukrajina a Polsko. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci; 2016.
14. Kodl M, editor. Zpráva o zdraví obyvatel České republiky. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky; 2014.
15. Bunc V. Aktivní životní styl dětí a mládeže jako determinant jejich zdravotnosti a tělesného složení. Stud Kinanthropologica. 2008;9(1):19-23.
16. Ng M, Fleming T, Robinson M, Thomson B, Graetz N, Margono C, et al. Global, regional, and national prevalence of overweight and obesity in children and adults during 1980-2013: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2013. Lancet. 2014 Aug 30;384(9945):766-81.
17. Věkové složení obyvatelstva - 2013 [Internet]. Praha: Český statistický úřad; 30.4.2014 [cit. 10. dubna 2017]. Věkové složení obyvatel k 31.12.2013. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2013-3sqlgzbrnf>.

Došlo do redakce: 9. 11. 2016

Přijato k tisku: 25. 4. 2017

PhDr. Mgr. Leona Mužíková, Ph.D.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Poříčí 31
603 00 Brno
E-mail: muzikova@ped.muni.cz